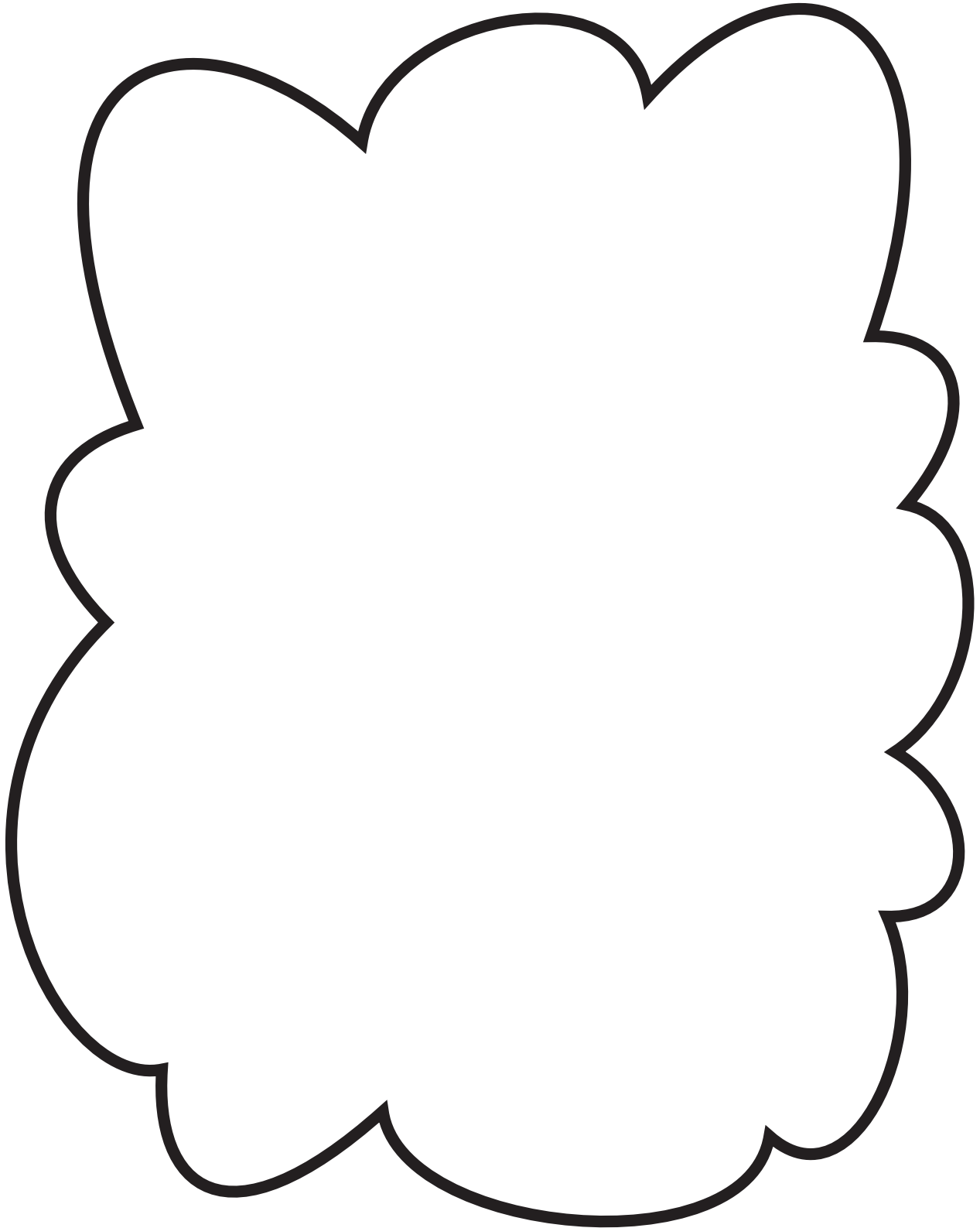

NYAJ

ISTWA MAYA LIN

SE JOSHUA GUILD KI EKRI L

Kisa w tap fè si yon moun ta di w p ap ka fè yon bagay paske w twò jèn oswa akòz sèks ou? Kijan w t ap reyaji si moun yo ta ap mande si ou bon ase oswa entèlijan ase pou kèk bagay akòz kote paran w yo sòti? Lè l te apèn gen 21 an, yon fi ki rele Maya Lin te fè fas ak yon sitiwayon konsa. Yon fason ki remakab li te rive simonte tout negativite ki kont li yo, nan itilize talan l, kouraj li, ak bon vizyon l pou l te ka vin younn nan achitèk yo plis respekte nan monn lan.

Maya Lin grandi nan vil Athens nan eta Owayo. Paran l yo fèt Lachin e toulede te vin Ozetazini. Papa li, Henry Lin, te yon atis epi manman li, Julia Lin, te yon powèt. Toude paran Maya yo te pwofesè nan Inivèsite Owayo a.

Nan lekòl li, Maya te bon ni nan Mat ni nan atizay. Yo te aksepte l nan Inivèsite Yale nan Connecticut, kote li te espere etidye eskilti ak achitekti. Malerezman pou Maya, li te dwe chwazi youn oswa lòt. Li te deside pousuiv achitekti a, menmsi li te toujou konsève lanmou li pou eskilti.

Nan fen otòn 1980, yo te anonse yon konpetisyon nasyonal kap chèche desen pou nouvo moniman ki tap gen pou konstwi nan Washington, DC. Preske 1500 atis te antre nan konkou sa pou desine yon moniman ki tap onore sòlda ki te patisipe nan lagè Vyetnam nan. Yon panèl jij ekspè triye kandidati yo. Nan fen an, yo tap seleksyone sèl grenn konsepsyon ki te remakab epi ki pat sanble ak okenn lòt moniman nan Washington.

Se pat yon atis ki popilè ki te soumèt konsepsyon ki te genyen an, men se te yon etidyan ke moun pat konnen ki te gen 21 lane ki rele Maya Lin. Pwopozisyon maya a te prezante yon mi long an fòm V ki fèt ak granite swa. Non 58,000 ameriken ki mouri oswa ki disparèt nan aksyon pandan gè Vyetnam nan te ekri sou tout mi an. Konsepsyon an te fèt pou fè moun ki tap gade l la panse ak yon gwo liv. Maya te kreye li nan kad yon pwojè nan Yale.

Avan moniman an te kòmanse konstwi, yon gwoup veteran te òganize yo pou pwoteste kont konsepsyon Maya a. Yo te espere yon moniman ki plis tradisyonèl an mab blan ak estati sòlda yo. Anpil panse koulè nwa ki nan konsepsyon an senbolize defèt oswa santiman negatif ki gen pou wè ak gè a. Moun yo te atake Maya pèsònèlman tou. Kèk nan manifestan yo te di l jouman seksis ak rasis, paske yo te panse yon fanm ameriken azyatik pat kapab kreye yon moniman apwopriye pou lagè.

Malgre tout konfli sa yo, Maya te rete kole ak vizyon li an. Maya te defann konsepsyon li an ak ide l yo pou moniman sa. Li te kwè nan tèt li ak nan rèv li. Evantyèlman ak kèk konpwomi, Memoryal Veteran Vyetnam nan te rive konstwi dapre desen li a.

Nan yon ti tan, veteran ak moun ki te pèdi manm fanmi yo pandan gè a te kòmanse vizite moniman an. Gade tout non sa yo ki te grave sou wòch la te fè anpil vizitè kriye. Yo te fè lwanj pou Maya Lin pou konsepsyon touchan epi orijinal li a. Jodia, Memoryal Veteran Vyetnam nan se moniman yo plis vizite Ozetazini.

Aprè triyonf li avèk Memoryal Veteran Vyetnam yo, Maya te vin yon designer tout moun tap chèche. Plizyè lane annapre, yo te anplwaye l pou l kreye yon Memoryal pou mouvman dwa Sivil nan Mongomri, nan leta Alabama. Li te fè kèk travay tou pou inivèsite, mize ak estasyon tren.

Nan tout karyè li Maya te reziste ak kritik yo e li te rete fidèl ak vizyon li nan objektif pou l atenn sa l vle a.

GLOSÈ

entèlijans ine: kapasite ou fèt avè l pou w aprann oswa aplike konesans.

konfyans: 1. kwè oubyen konte sou yon bagay oubyen sou yon moun. 2. yon santiman asirans, espesyalman oto-asirans.

konnsansis: yon opinyon, pozisyon, obyen yon akò yon gwoup rive jwenn ansanm oubyen volonte majorite a.

kontra: yon akò fòmèl ant de oubyen plizyè moun, espesyalman ki ekri epi ki ka fè respekte lalwa.

limit espas pèsonèl yo: espas fizik ki toutotou kò yon moun ki sèvi li kòm zòn konfò ant yo menm ak lot moun.

negosye: diskite ak lòt nan objektif pou jwenn yon akò.

obstak: kèk bagay ki bare w nan wout la oswa anpeche w avanse.

preferans: seleksyon yon moun oswa yon bagay sou lòt bagay oswa lòt moun.

pèseverans: rete soude ak yon plan aksyon, kwayans, oswa objektif; fèm.

rèv: 1. panse oswa imaj kap pase nan lespri a nan dòmi 2. Yon bagay ou espere oswa imajine; yon objektif.

siksè: 1. Reyalizasyon kèk bagay ou te vle, planifye, oswa eseye. 2. atenn glwa oswa pwosperite.

siy: yon rapèl; yon alizyon oubyen yon sijesyon.

PLEN LI

SE LINDAMICHELEBARON KI EKRI L

*Ranpli ego mwen,
Men tas la.
Mwen di, ranpli ego mwen.
Mwen bwè sa.*

*Mwen pral souri,
epi poze ak fosèt mwen monte,
men jis ranpli ego mwen.
Men tas la.*

*Mwen pral pale
epi map kite mwen pete kout ri,
men jis ranpli ego mwen.
Se sa k ap pase.*

*Di pawòl ki dous
ki pap deranje
men jis ranpli ego mwen.
Plen li.*

*Mwen di, ranpli ego mwen.
Plen li.*

*Se sa, ranpli ego mwen
Se sa k ap pase.
Hey kounye a, ranpli ego mwen,
men tas la.
Vini, ranpli ego mwen.
Mwen bwè sa.*

Soti nan *Ritm ak Devwa (Rhythm & Dues)* se Lindamichellebaron ki ekri li. Reenprime gras ak pèmisyon otè a.

BINGO

Bon nan matematik	Toujou travay di	Renmen patisipe nan aktivite yo	Ka òganize nenpòt bagay	Ka ekri kòd enfòmatrik
Pale plis pase yon lang	Konn rakonte istwa ak bay bèl blag	Bon nan eple mo	Jwe nan yon ekip espò	Renmen li
Konn naje	Ka jwe yon enstriman mizik		Gen yon bon memwa	Bon nan pwodwi ak konstwi bagay
Renmen fè tablo ak graf	Renmen konnen kijan bagay yo mache	Renmen ekri	Renmen nan pyès teyat	Renmen ede lòt yo
Bon nan fè manje	Gen yon jounal pèsònèl oubyen yon kaye	Renmen desine afich ak grafiti	Se yon bon atis	Se yon bon dansè

SOTE KÒD OLANDÈ A (JUMPING DOUBLE DUTCH)

SE LINDAMICHELEBARON KI EKRI L

*Nou ka vire sote kòd Olandè a,
chanje so yo an dans.
Pa nou yo serye.
Nou pa fè yo pa chans.*

*Kèk moun panse sote se yon jwèt.
Sote kòd vle di plis ke sa.
Gade kijan nou tonbe swa epi vit,
nan fè defì nan sote sou twotwa.*

*Nou ka danse nan sote olandè a.
Nou chante nan sote olandè a.
Nou ka fè nenpòt bagay nan sote olandè a.*

*Sote rive nan dis, ven, trant...
kontinye konte ak rit lan.
Si w ta vle wè n pèdi, si m te ou,
M ta pran yon chèz.*

Extrè sa soti nan *The Sun is On*, se Lindamichellebaron ki ekri li. Reenprime gras ak pèmasyon otè a.

PRAN DEVAN (A)

<p>M te bwè yon kola/soda. 5 etap</p>	<p>M te manje pòm detè fri. 2 etap</p>	<p>M te bwè yon bwason enèjetik. 5 etap</p>	<p>M te manje bonbon. 4 etap</p>
<p>M te manje pwa tann. 7 etap</p>	<p>M te manje diri ak pwa. 12 etap</p>	<p>M te manje manba ak konfiti. 9 etap</p>	<p>M te bwè ji zoranj. 7 etap</p>
<p>M te manje yon sandwich janbon ak fromaj. 9 etap</p>	<p>M te manje yon pòm. 7 etap</p>	<p>M te bwè yon vè lèt. 8 etap</p>	<p>M te manje pen grenn antye. 7 etap</p>
<p>M te manje pòm detè kuit. 8 etap</p>	<p>M te manje yon bòl soup. 11 etap</p>	<p>M te manje krèm glase. 4 etap</p>	<p>M te manje yon bannann. 7 etap</p>

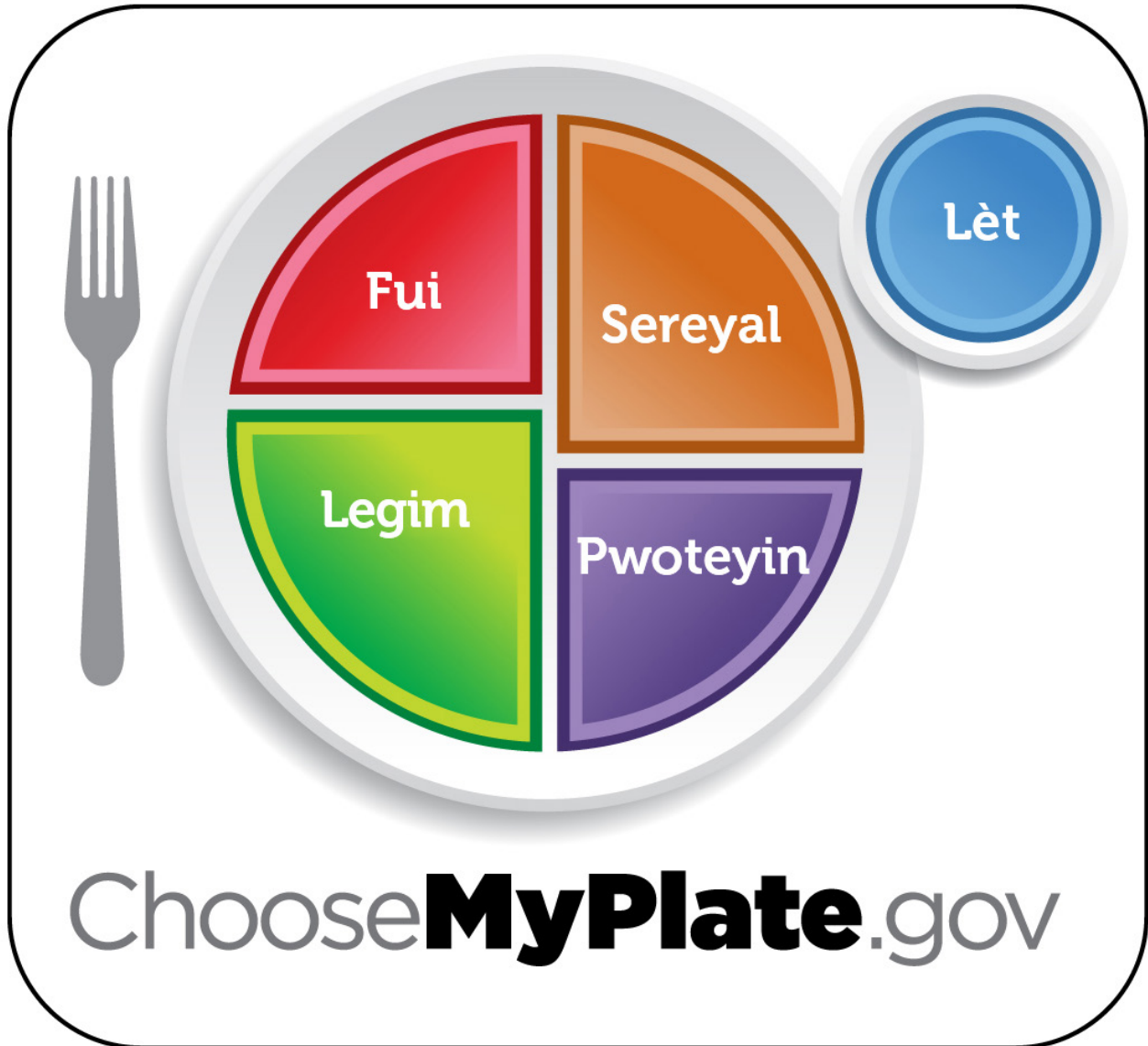
PRAN DEVAN (B)

<p>M te rete ta nan jwe. 5 Etap</p>	<p>M te monte bekàn mwen an apre lekòl. 8 Etap</p>	<p>M te gade tele aprè lekòl. 0 Etap</p>	<p>M t al dòmi bonè. 10 Etap</p>
<p>M te jwe yon jwèt deyò. 10 Etap</p>	<p>M te rete ta pou m fè devwa. 5 Etap</p>	<p>M te kouri distans yon mil. 8 Etap</p>	<p>M te rete ta nan pale nan telefòn. 5 Etap</p>
<p>M te fè devwa m kou m vin sot lekòl. 10 Etap</p>	<p>Mwen te mache olye m monte machin. 8 Etap</p>	<p>M te rete ta san rezon. 5 Etap</p>	<p>M rache fèy yo. 8 Etap</p>
<p>M te manje brokoli. 8 Etap</p>	<p>M te manje yon dine ekilibre. 10 Etap</p>	<p>M te manje yon ba sirèt. 3 Etap</p>	<p>M te manje yon anmbègè. 5 Etap</p>

PLAT MWEN AN

Plan Aksyon M

Sereyal, lèt, bannann, ji zoranj

Manje maten

Lendi
Madi
Mèkredi
Jedi
Vandredi
Samdi
Dimanch

Ti goute

Manje midi

Lendi
Madi
Mèkredi
Jedi
Vandredi
Samdi
Dimanch

Dine

Lendi
Madi
Mèkredi
Jedi
Vandredi
Samdi
Dimanch

Egzèsis

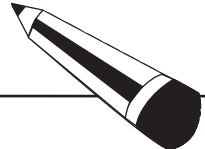

Lendi
Madi
Mèkredi
Jedi
Vandredi
Samdi
Dimanch

Lè pou leve: _____

Lè Dòmni: _____

MISYON SOU MAS

1. Ou te pòte w volontè pou swiv yon fòmasyon pou vwayaje nan lespas epi patisipe nan efò kap fèt pou rann Mas abitab. Wap bezwen kategorikman chanje woutin chak jou w yo pou w ka kòmanse fòmasyon an pou misyon sa. Ou dwe bay vag sou youn nan aktivite ou pi renmen yo pou w prepare w.
2. Akoz misyon sa, ou pral lwen lavi nòmal ou pou kèk tan. Ou dwe pèdi youn nan objektif ou yo.
3. Gen yon kantite chanm ki limite nan veso lespas ki pral mennen w sou Mas la. Ou dwe kite youn nan sa w posede yo.
4. Enjenyè yo te redesine veso lespas sa pou rann li pi an sekirite men li vin gen mwens espas kounyea. Ou dwe kite yon lot bagay ou posede.
5. Ou resevwa yon nouvèl ki di w pou misyon an pi byen pase, w ap fè plis tan sou Mas epi ou dwe swiv plis fòmasyon toujou pou misyon an. Ou pèdi yonn nan objektif ou epi ou dwe abandone yon aktivite. Epi akoz ou vin okipe anpil kounye a, de moun ki chè pou ou disparèt nan vi w depi lè w te vin pa kapab kenbe relasyon yo fasil ankò.
6. Espas la vin pi limite lè w nan veso a epi kòm estrès ou ap monte pou mision ki pral vini an, wap wè li vin pi difisil pou w gen tan pou moun pa w yo. Debarase w ak de moun ki chè pou ou ansanm ak de byen.
7. Pandan wap prepare w pou anbakeman an, ou vin wè pi klè ke mision sa pral pran plizyè deseni nan lavi w. Ou dwe kite twa nan kaz ou rete yo. Kiyès ladan yo, yo pral ye?
8. Ou retounen sot nan misyon sa epi ou pral viv rès lavi ou sèlman ak moun sa, byen sa, objektif sa, oswa aktivite sa.

PÈSEPSYON

M panse reyalite sa dekri _____

paske _____

Eske mwen kòrèk? Wi Non

Reyalite a aktyèlman montre _____

M panse reyalite sa dekri _____

paske _____

Eske mwen kòrèk? Wi Non

Reyalite a aktyèlman montre _____

M panse reyalite sa dekri _____

paske _____

Eske mwen kòrèk? Wi Non

Reyalite a aktyèlman montre _____

M panse reyalite sa dekri _____

paske _____

Eske mwen kòrèk? Wi Non

Reyalite a aktyèlman montre _____

VIV OZETAZINI

Kijan vizitè yo evalye peyi nou? Sèt etidyan ki te nan Echanj Sèvis sou tèritwa Ameriken an ki te ale lekòl isi a gen gwo santiman pou Etazini. Yo te pataje opinyon ak yon repòtè avan yo te retounen nan peyi yo.

Ki pi gwo diferans ki genyen ant yon jèn ameriken ak yon jèn nan peyi w?

Fah: M soti Tayland, epi ameriken yo pi endividyèl. Yo jis fè sa yo vle. Yo kouri dèyè sa ki enterese yo epi yo travay di pou li.

Celine: Jèn isi yo pi amikal pase sa Lafrans yo.

Roberto: M ta di jèn isi yo pran aktivite yo plis oserye, tankou espò yo ak travay yo. Yo plis konpetitif pase sa ki Itali yo.

Teresa: M pa vle jeneralize men timoun isit pran bagay pou fasil. Pa egzanp, yo ka di, "Oh m deranje machin mwen, men papa m gen yon assurance pou kouvri sa." Nan Nouvèl Zeland, nou itilize transpò piblik.

Oboshie: M wè jèn isi yo yon tijan grosye ak pwofesè yo. Gana li pa konsa, ou dwe respekte yo e si w ta tonbe nan pwoblèm ak yon pwofesè, ou tap nan gwo cho.

Tim: Espwa pou jèn ameriken yo reyisi nan lavi pi wo lontan pase sila yo ki Ostrali yo.

Diego: Timoun isit plis entèrese nan bagay materyèl pase jèn ki Paragwe yo.

Kisa w te renmen fè Ozetazini?

Fah: Dans Swing

Teresa: Ale nan WNBA ak nan jwèt bezbòl.

Roberto: Mwen te vrèman renmen fyète lekòl la. Si gen yon jwèt foubòl oubyen yon lòt jwèt, tout moun prale. Yo tout ladan l.

Èske gen yon bagay ou pa renmen Ozetazini?

Teresa: M panse Ameriken yo twò "renmen pwosè." Pa t gon dam la ki te boule nan yon tas kafe nan Mc Donald la ki te rele yo lajistis? Se vre men l te cho! Li te bezwen yo di l sa? Li jis twò fasil pou w rele yon avoka isit la.

Diego: Gen twòp manje anbwate isi a. Epitou, m panse moun yo twò sou fè lajan. Tankou fanmi akèy mwen an -- M renmen yo, men yo te toujou ap travay. Sa yon ti jan etranj.

Celine: Nan nouvèl yo se toujou Etazini, Etazini, Etazini, zafè lòt peyi yo.

Èske lekòl difisil isit la?

Celine: Li mwens difisil! Ou ka chwazi matyèl ou vle.

VIV OZETAZINI

(SUIT)

Tim: Se menm kantite travay la men li pi fasil pou w fè devwa w nan klas la konsa w pa gen okenn devwa pou lakay. Epi li fasil pou w gen bèl nòt.

Oboshie: Nan peyi Gana, ou dwe mete inifòm sou ou. Ou gen 13 kou diferan chak jou.

Kisa w panse konsènan fason Ameriken yo abiye a?

Fah: Yo mete sa ki sanble fè yo byen ak sa yo renmen. Yo tout pa abiye menm jan an. Sa vrèman byen.

Roberto: Tout moun mete pantalon baggy bò isit la. An Itali moun yo mete djins sere. M renmen cheve blanchi a tou.

Oboshie: M panse pèse kò w la twòp. An Afrik, si w gen kat zanno, y ap panse w se yon prostitiye.

Tim: An Ostrali si w fè makijaj pou w al lekòl, ou se yon ti pa bon. Isit la lè m te fèk wè medam sa yo ak makijaj, m te ret bouch ouvè! Li te vrèman fè yo bèl.

Fah: Mwen te vrèman renmen tatouwaj nan dwèt yo. Si m ta fè sa nan lekòl nan peyi, m tap nan gwo pwoblèm. Epi yo pa nan cheve ki gen koulè. Kèk lekòl pap pèmet ou rantre ak cheve long!

Èske adolesan ameriken yo gen plis libète pase sa yo ki nan peyi w yo?

Diego: M panse yo gen mwens isit la. Nou pa gen yon laj pou nou ni fimèn ni bwè Paragwe,

epi ou ka fimèn nan bar yo tou. Isit la yo tèlman reprime timoun yo sou zafè bwè a sa fè lè yo resi ka bwè, yo bwè toutotan sa posib! M panse l tap pi bon si yo pat gen laj pou yo bwè, paske se pa yon gwo zafè pou yon moun bwè Paragwe.

Ki manje ameriken ou renmen anpil?

Tim: Bègè, menmsi nou genyen yo tou ann Ostrali.

Celine: Tako, paske nou pa genyen yo Lafrans.

Oboshie: M renmen pòm detè fri ak lazanya tou. Manje nan Gana yo plis an sante. Se pa tankou yon moso manje pou angrese moun.

Kijan rankont yo diferan isit la?

Fah: Isit la, m ta di sòti ak yon moun se plis pou al nan relasyon. Moun yo renmen manyen anpil. Tayland, ou jis sòti. Epi ou pa fè anyen an piblik kote sa.

Teresa: Lè m te konn pase nan koulwa lekòl la, m te dwe kouvri je m! Kote sa te gen plis anfas sou koup kap fè bagay. Se vrèman diferan Nouvèl Zelann. Rankont lan se pou aprè lekòl e li te toujou yon bagay group. Menmsi ou ale danse, nou tout ale ansanm.

Roberto: Ann Itali, nou pa gen lekòl dans epi nou pa achte flè bay fi yo. Lè m te mete yon smoking pou bal fen ane, m te santi m tankou James Bond. Sa te entèresan!

*Reenprime gras ak pèmasyon magazin *React*.

GLOSÈ

diyite: 1. kalite ki fè santi w merite estim oswa respè. 2. Ekilib ak respè pou pwòp tèt ou.

efè: 1. provoke oswa aplike 2. Enfliyans oubyen rezilta; yon chanjman.

estereyotip: 1. yon imaj oswa yon opinyon twò senplifye. 2. Yon moun oswa yon bagay yo konsidere ki konfòm ak yon seri imaj oswa modèl yo etabli.

estrateji: yon plan aksyon ki ede atenn yon objektif presi.

jijman: 1. fòmasyon yon opinyon aprè konsiderasyon oubyen deliberasyon. 2. kapasite pou fòme yon opinyon nan fè distenksyon ak evalyasyon. 3. Yon desizyon yon opinyon oubyen yon konklizyon.

konsèp: Yon bagay ki fòme nan panse a; yon ide, yon nosyon, oubyen yon plan.

pisans pèsonèl: abilite oswa kapasite ke yon moun genyen pou li fè oswa aji efektivman; abilite yon moun genyen pou l bay rezilta.

Pèsepsyon: 1. apèsi, entwisyon, oswa konesans ou ranmase gras ak sa w wè. 2. fason pou wè oswa konprann.

respè: 1. Santi, montre konsiderasyon, onè oswa estim. 2. Konsiderasyon yo demontre anvè yon moun oswa yon kalite.

senbòl: 1. Yon bagay ou chwazi pou reprezante yon lòt bagay. 2. Yon siy enprime ke yo itilize pou reprezante yon lòt bagay.

VERIFYE CHWA W

Verifye si w dakò oswa non ak chak enonse ki anba yo. Apre sa suiv enstriksyon ki anba paj yo pou evalye nan ki mezi ou konprann pouvwa mo w yo.

	DAKÒ	PA DAKÒ
Tande vye mo depi nan kòmansman jounen an ka gache jounen m.		
Mo elòj toujou fèm santim byen!		
Mwen konnen mwen ka kontrarye yon moun ak yon non.		
Konpliman yo anbarase m an jeneral, men m renmen yo kanmenm.		
Pafwa li pi fasil pou blame yon lòt olye w esplike sa k pase a tout bon.		
M rayi sam santi a lè yon moun rabese m nan.		
Mwen konnen sa blese lòt yo lèm rabese yo.		
Dèfw m di bagay san reflechi.		
Li pi bon pou w di bonjou olye w fè kòm si ou pa wè pèsòn.		
Li pi bon pou w di “Ekskize m” olye w di “Retire kò w sou wout mwen”		
M ka itilize pawòl mwen pou m fè yon moun souri.		
M konn wè pafwa li difisil pou m di sa m santi.		
M ka janti ak pawòl mwen yo.		
M ka move ak pawòl mwen yo.		
TOTAL		

Ajoute nomb ou verifye yo nan kolòn “Dakò” a epi ekri total la anba. Epi fè koresponn nòt ou a ak youn nan evalyasyon ki anba yo. Nòt ou pral di nan ki pwèn ou konprann fòs mo yo.

11-14= KONPREYANSYON TOTAL
 7-10= YON BON KONPREYANSYON
 4-6= YON TI KONPREYANSYON
 0-3=OU PA GEN OKENN IDE

GLOSÈ

agresif: konpòteman ostil; toujou sou atake oubyen kòmanse yon batay.

deba: 1. konsidere yon bagay. 2. angaje nan yon agiman fòmèl pou diskite sou pwèn ki opoze.

efikas: 1. jwenn yon rezilta toutbon oubyen yon reyalizasyon. 2. bay yon gwo enpresyon oubyen bay yon repons.

ekout aktif: atansyon konsantre sou moun k ap pale a ak yon konfimasyon oswa yon repons apre ak sa li t ap di a.

envantè pèsònèl: yon lis detaye onbyen yon sondaj sou pwòp panse, atitud oubyen santiman ki andan yon moun.

jwe wòl: imite konpòtman sosyal yon moun an patikilye oubyen yon pèsònaj.

jès: mouvman pati nan kò a ki ekspriye yon ide oubyen yon santiman.

konfyan: konpòtman oubyen pale yon fason ki klè epi pozitif; konfyans nan tèt ou.

langaj kò: jès yo, ekspresyon vizaj yo, ak pozisyon kò kap di kijan yon moun ap panse ak kòman li santi l.

mesaj kontradiktwa: kominikasyon kote mo yo pa mache ak aksyon yo; kominikasyon ki pote konfizyon.

mesaj non vèbal yo: kominikasyon nan panse ak nan santiman yon moun gras ak jès, ekspresyon vizaj ak pozisyon kò a.

pasif: 1. resevwa yon aksyon san reponn. 2. aksepte san reziste. 3. pa patisipe oubyen pa aji.

senaryo: yon deskripsyon oswa plan yo prevwa pou yon sekans aksyon oswa evènman.

siy: yon rapèl; yon alizyon oubyen yon sijesyon.

transmèt: kominike oswa fè konnen.

CHO OSWA FRÈT?

Ranpli espas vid yo pou w montre kiyès ki pran chak desizyon. Ekri “cho” si Chris pran desizyon an poukò l. Ekri “frèt” si li kite se yon lòt moun ki pran li pou li.

1. Bonjour! Non pam se Chris, epi m te jwenn yon travay nan yon makèt chak Samdi. M te pran travay sa nan magazen an paske yon moun ka travay nan yon zòn diferan nan magazen an chak semèn. _____
2. Premye semèn mwen an m te travay nan depatman vyann nan paske zanmi m lan, Sal, ap travay la, epi li te di tout moun rilaks yo se la yo ye. _____
3. Men m pat konnen si lè wap travay nan depatman vyann nan, ou dwe pase mòp atè a twa fwa pa jou. Yon lòt moun mwen konnen te di m li renmen travay nan depatman pwodui yo, se konsa m te kòmanse travay la nan semèn apre a. _____
4. Men ou pèdi anpil tan nan flite ak dlo pwodwi tankou legim yo pou kenbe yo fre. Mwen fasil pou m malad, epi m konnen l tap fasil pou mwen pran yon refwadisman nan dlo frèt sa. Se konsa semèn annapre a m al nan depatman letye a. _____
5. Eske w te janm remake kòman moun yo toujou ap li do bwat lèt an katon yo, epi pandansetan li glise nan men yo, tonbe atè a, epi li gaye? Bon, imajine kiyès ki pral netwaye l! Zanmi m yo nan magazen an dim pat gen anpil bagay pou fè nan depatman sereyal la, se konsa semèn apre a mwen ale la. _____
6. Men li te vrèman raz! Pa t vrèman gen anpil bagay pou fè, aloske m renmen gen yon bagay pou m fè. M te kòmanse ap sonje janm te renmen travay ak chif yo epi pale ak moun yo. Kounye a m ap jere kès la. _____
7. Epi m pral chanje depatman semèn pwochèn. _____

Repons kle: 1. cho 2. frèt 3. frèt 4. cho 5. frèt 6. cho 7. cho

MOUN KI PARÈT ETRANJ #1

MIKA LEE

- ❖ Ou fèt Winnipeg, nan Manitoba. (Manitoba se yon provens nan mitan Kanada) Winnipeg se yon vil nan sid Manitoba, ki pa lwen ak fwontyè Etazini a.)
- ❖ Anivèsè nesans ou se 2 Oktòb.
- ❖ Ou pa gen dezyèm non.
- ❖ Ou te vin Ozetazini ak fanmi w ete ki sot pase a.
- ❖ Ou gen yon frè ak yon sè.
- ❖ Sè w la pi gran pase w epi frè w la pi piti.
- ❖ Pifò nan fanmi w ap viv nan Manitoba, men ou gen yon matant, yon tonton ak kèk kouzen kap viv Fiji.
- ❖ Fanmi w gen de bèt domestik: yon chyen ki rele Mister ak yon jèbil ki rele Spike.
- ❖ Ou pale Fransè menm jan w pale anglè.
- ❖ Manje prefere w yo se espageti, manba ak sandwich ki fèt ak jele ak krèm glase.
- ❖ Koulè prefere w se oranj.
- ❖ Espò prefere w se hockey.
- ❖ Ou renmen fè patinaj sou glas, naje, epi monte bisiklèt ou.
- ❖ Ou renmen tou kolekte kupon ki sòti atravè monn nan ak fè desen.
- ❖ Ou ta renmen vin yon veterinè yon jou.
- ❖ Ou ta renmen tou vin yon eskètyè (skater) pwofesyonèl.
- ❖ Ou ta renmen vwayaje atravè monn lan yon jou.

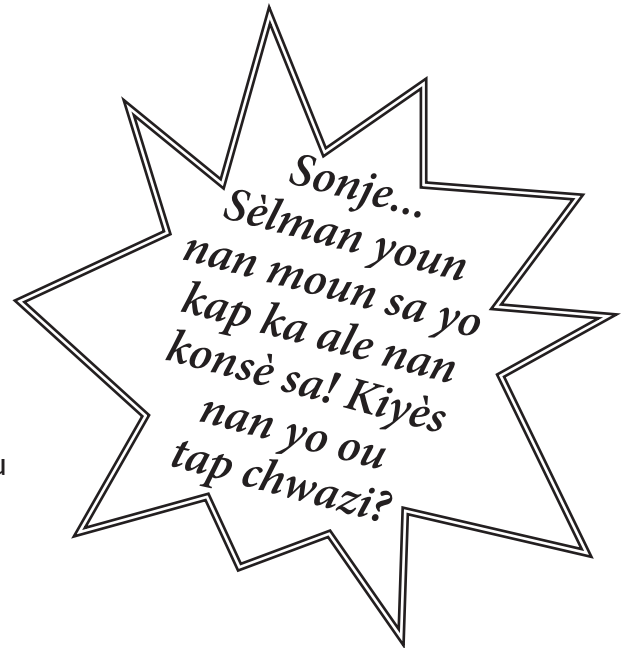
MOUN KI PARÈT ETRANJ #2

JERRY SOLO

- ❖ Ou fèt Kòdoba an Ajantin. (Ajantin se yon peyi nan Sid Amerik Disid la. Kòdoba se yon vil ki nan Nò santral Ajantin.)
- ❖ Anivèsè nesans ou se 28 Oktòb.
- ❖ Dezyèm non w se Rawson, ki se non jèn fi manman w.
- ❖ Ou se yon sitwayen ameriken men ou fèt an Ajantin. Fanmi w te tounen Ozetazini lè w te gen kat lane.
- ❖ Fanmi w te vin isit la akòz nouvo travay papa w la.
- ❖ Ou gen yon sè.
- ❖ Sè w la pi piti pase w.
- ❖ Gran paran w ak pifò lòt moun nan fanmi w yo ap viv toupre w.
- ❖ Fanmi w pa gen bèt domestik.
- ❖ Ou pale anglè ak yon ti kras espanyòl.
- ❖ Manje prefere w yo se bouritòs, pizza ak stèk.
- ❖ Koulè prefere w se wouj vyolet.
- ❖ Espò prefere w se foutbòl - ou te konn jwe li depi lè w te gen katran.
- ❖ Epitou ou renmen jwe baskèt epi wap aprann naje.
- ❖ Ou renmen li istwa ki gen avanti ak mistè yo, al nan sinema, epi fè manje.
- ❖ Ou ta renmen vin yon pilòt yon jou.
- ❖ Ou ta renmen tou vin yon aktè oubyen yon chèf.

ZANMI YO

- ❖ Pou tout tan ou ka raple w yo, zanmi sa te nan tout fèt anivèsè w yo. Li te toujou la pou l koute lè yon moun bezwen yon zanmi. Li se sèl moun nan gwoup zanmi w yo ki pa janm al nan konsè, e ki pa vrèman pran plezi nan mizik. Li vle ale nan Konsè sa paske li pa vle rate okenn plezi.
- ❖ Zanmi sa se yon gwo blagè epi li bay bèl blag. Sa se gwoup prefere l, epi sa gen kè mwa depi lap pale de konsè sa. Se toujou yon plezi pou w ansanm ak li, men li toujou ap vòlè chak fwa nou ale yon kote. Se youn nan rezon ki fè li pa ka tann pou konsè a rive se paske li eksite pou bagay li pral vòlè sou machann yo lòt bò a.
- ❖ Zanmi sa trè responsab epi li entèlijan nan lari a, lè fini paran tout moun renmen li. Si l al nan konsè a, nou tout ka rete ta. Paran yo santi si zanmi sa pral nan konsè a, nou tout pral an sekirite. Li yon ti jan parèt etranj tou; se pa toujou yon plezi pou n ansanm avè l. Dènyèman, li te pase mwens tan ak gwoup la.
- ❖ Zanmi sa gen plis kòb nan gwoup la, epi li toujou depanse pou zanmi l yo. Ou konnen si l al nan konsè sa, lap achte souvni ak manje pou ou. Zanmi sa tou dwe rantre bonè. Si l al nan konsè sa, nou tout ap oblige rantre bonè.

ANONS FINAL

Toude moun sa yo pral nan Konsè a:

- 1.
- 2.

FÈ LI FASIL

Kesyon:		
OPSYON	KONSEKANS	+ oswa -
1.		
2.		
3.		
4.		
Desizyon:		

KONT TOUT PWOBABILITE

Liberty Franklin ap dirije Klèb jèn Gason ak Jèn Fi yo antanke Jèn Ane a.

Lè l te pi jèn, Liberty Franklin tap rantre lakay li aprè lekòl ki se yon apatman fènwa kote li jwenn manman l alkolik k ap kriye. Li pa t janm rankontre papa l epi li pèdi sèl grenn foto l li te genyen an. Gran frè l yo tap rantre epi sòti nan prizon, epi gran sè l la te yon droge.

Liberty, ki gen kounye a 17 lane, te grandi ak anpil doulè. Men li pa t janm kite sa lage l atè. Li di “Mwen peze divès opsyon yo”. “M te deside mwen te vle yon pi bon demen pou tèt mwen”

Kijan li te chèche sa? Lè l nan sizyèm, lè zanmi l yo te kòmanse ap bwè, Liberty te kòmanse ale nan lokal Klèb Jèn Gason ak Jèn Fi yo pou l te jwenn èd pou devwa l yo. Lè l rive la, li di: “manm pèsònèl yo te pran m mete anba zèl yo. Nan klèb la, m te kapab rete lwen trafik dwòg ak vyolans gang yo nan lari a ak bagay negatif nan fanmi m yo

Nan gwoup la li te konn bay timoun yo leson epi ede nan òganize evènman tankou manje ak Tonton nwèl epi kolekte rad pou rantre lekòl la. Li t al fè pati gwoup lidèchip fi yo, kote y ap pale konsènan “presyon kamarad ak lavi fanmi,” se sa Liberty di. Li te vin gen plis konfyans ase pou l pale ak tout kè l ak manman li epi konvenk li pou l sispann bwè. Liberty di ak tout fyète: “Kounye a li sou twazyèm ane l san li pa sou,”

“Nan klèb la m te ka rete lwen trafik dwòg ak vyolans gang yo.”

Liberty te komanse pran tou plis reponsabilite lakay li. Pou ede finansyèman, li te travay kòm kesye labank ak kesye nan yon fast food tout pandan l tap kontinye fè devwa lekòl li yo.

Kounye li nan dènye ane l nan Everett High School, li klase pami youn nan elèv ki nan tèt klas li a. Prentan sa li pral premye moun nan fanmi li ki gradye nan lekòl segondè.

Pou lidèchip li ak efò akademik li yo, an septanm lan yo te deziye l kom Jèn Nasyonal ane a pou Klèb Jèn Gason ak Jèn Fi yo e li te jwenn yon bousdetid \$10000.

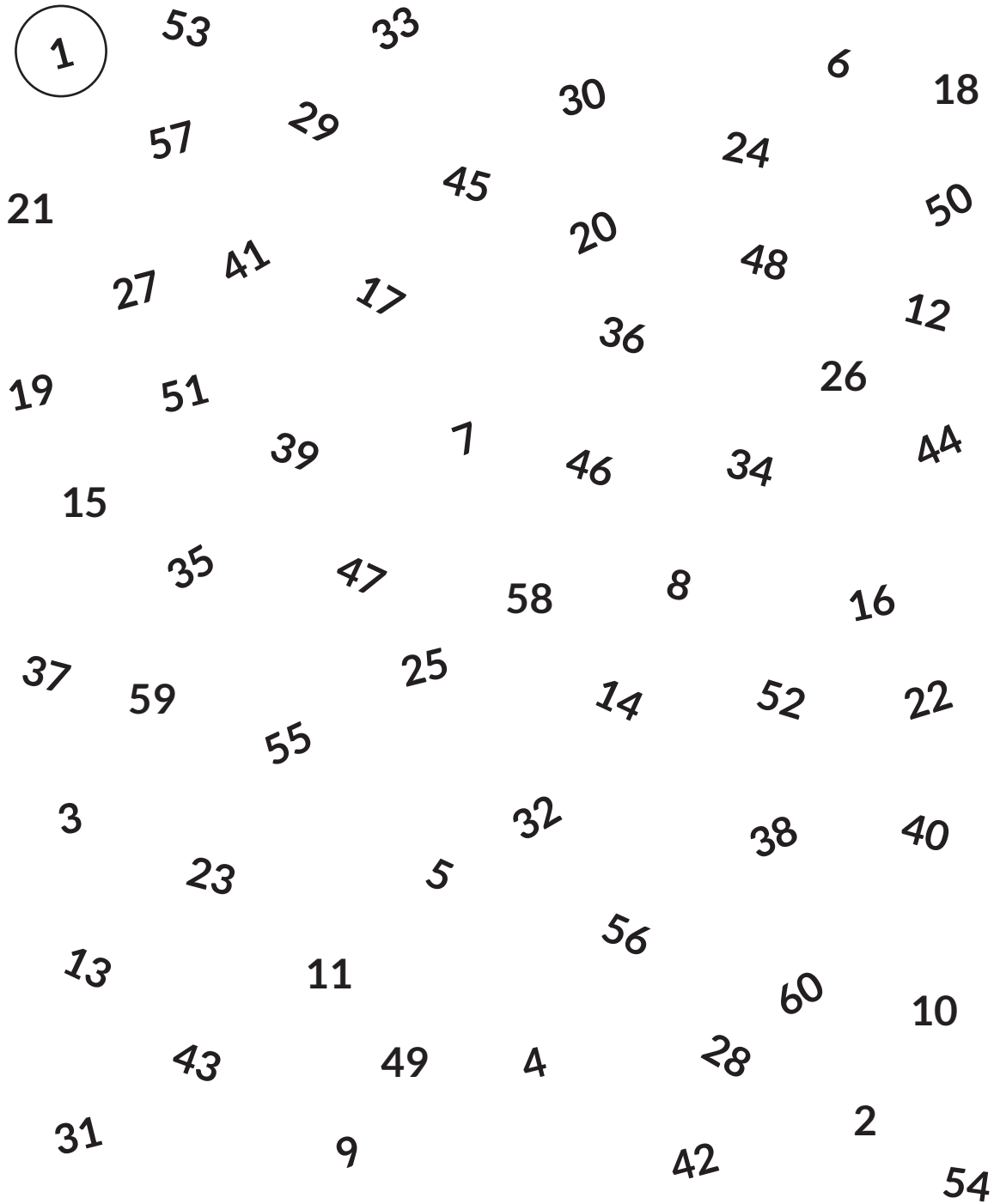
Antanke reprezantan yon gwoup ki gen 3 milyon manm ladan l, li te rankontre ak prezidan an e li gen pou l vwayaje atravè tout peyi a pou diskite sou pwoblèm enpòtan jèn yo ak lidè nan biznis ak nan gouvènman an.

Liberty di objektif li se ede gason ak fi venk obstak tankou povrete, krim, ak pwoblèm nan fanmi yo.

“Tout sa mwen te fè se te evite sèk negatif yo. Tou piti m te konnen m tap mennen lavi m apti egzanp,” se sa li di. “Kounye a mwen pwouve zanmi m yo yo ka fè menm jan an tou.”

—Nancy Vittorino

ANTOURE M!

GLOSÈ

altènatif: 1. yon lòt posibilite. 2. yon opòtinite pou chwazi pami opsyon yo.

analize: separe an moso pou detèmine nati tout ansanm nan: egzamine an detay.

apropriye: bon pou yon moun an patikilye, kondisyon, okazyon, oubyen plas: adekwa.

avantaj ak dezavantaj: rezon pozitif oswa negatif pou oswa kont yon bagay.

chwa: 1. aksyon pou chwazi a; seleksyon. 2. pouvwa, dwa oswa libète pou chwazi a. 3. yon opsyon oswa yon altènatif.

desizyon eklere: yon desizyon ki baze sou enfòmasyon serye.

ipotetik: baze sou yon ekplikasyon tanporè sou yon bagay ki sipoze vrè jiskaske yo pran reyalyte a an konsiderasyon.

ki enpòtan: 1. gen yon koneksyon ak pwoblèm w ap konfwonte a 2. adapte oswa mache ak yon egzijans.

konsekans: 1. Sa ki vini natirèlman aprè yon aksyon oswa yon kondisyon. 2. yon konklizyon lojik.

peze opsyon yo: 1. balanse diferant posibilite yo nan objektif pou fè yon chwa; medite oswa evalye. 2. egzamine altènativ yo.

pwosesis: 1. yon seri aksyon, chanjman, oubyen fonsyon ki mennen nan yon rezilta. 2. pwogrè; pasaj.

pwovèb: yon ti pawòl moun abitye di ki di yon fason senp yon verite oswa ki montre sajès.

OBJEKTIF VALAB YO

Ekri twa objektif nan kolòn agoch la. Evalue yo, youn pa youn, lè w reponn wi oswa non pou chak kesyon. Si repons “non” an pa janm rive, revize objektif la pou rann li valab.

Objektif yo	Èske li pèsonel?	Èske li reyalis?	Èske konsekans yo pozitif?	Èske li gen yon dat limit?	Objektif revize yo
1.					
2.					
3.					

AVANSE KONSA

Deside ou vle fè pati
yon ekip baskèt.

_____

Manje byen epi asire
w ou byen repoze
semèn anvan esè yo.

_____

Chèche yon moun
ki ka ede w amelyore
konpetans ou nan sa
ou gen pwoblèm nan.

_____

Yo chwazi w nan
 ekip baskèt la.

_____

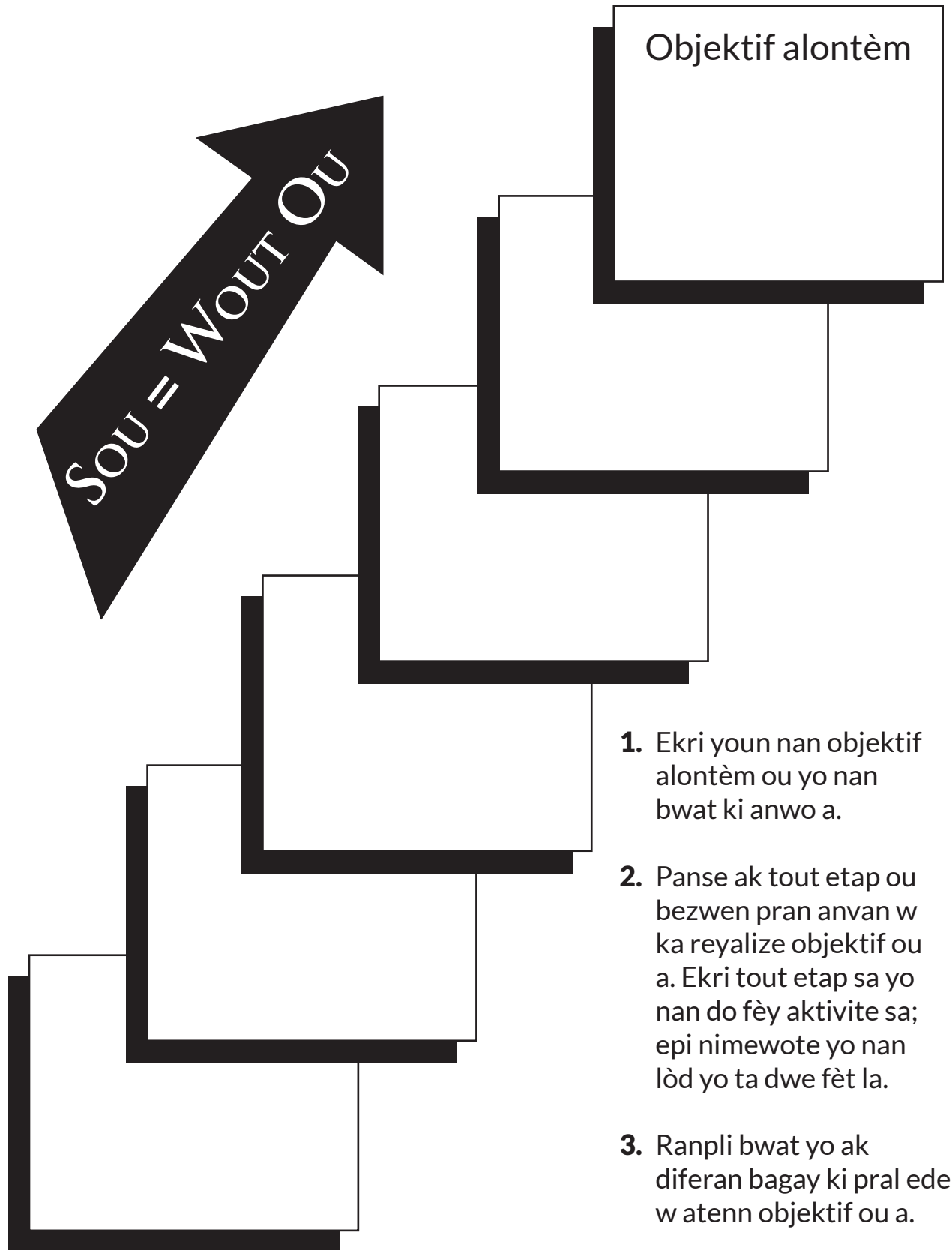
Kòmanse pratike,
epi chèche konnen
kilè esè yo.

_____

Esè pou ekip
baskèt la.

_____

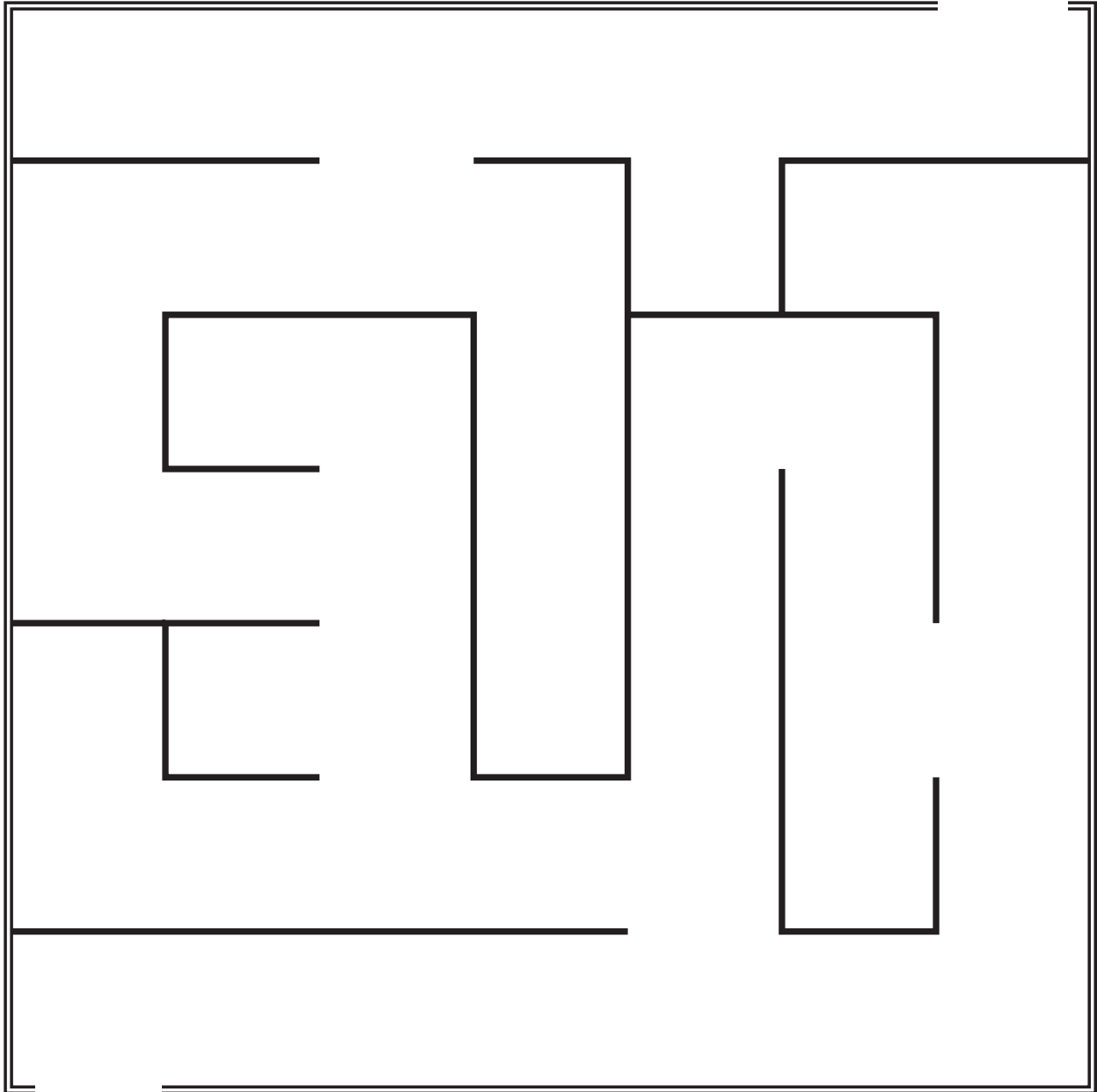
SONDE PWÒP TÈT OU

Lè ou di "Mwen pral," men apre ou pa, èske se paske	Non		Wi	
	Janmen	Pafwa	Anjeneral	Toujou
1. ou pè pou ou pa bon ase?				
2. yon moun nan fanmi w pral rabese w?				
3. ou te jis vle fè yon lòt moun plezi?				
4. zanmi yo pral panse ou vin etranj?				
5. ou te di "m pral" pou twòp bagay deja?				
6. ou gen pwoblèm pou di non ak kèk moun?				
7. ou pa kwè ou kapab?				
8. ou te vle sa, men pèsòn pa t fè sa?				
9. ou pa t vle fè sa an premye?				
10. ou te jis bay vag?				

Si ou reponn wi pou senk oswa plis nan kesyon yo, gen anpil chans pou w twò di ak tèt ou! Rilaks epi sispann enkyete w twòp konsènan sa lòt yo ap panse. Opliyon pa w konte, tou! Fè tèt ou yon ti kras plis konfyans.

Si ou reponn non pou plis pase senk kesyon yo, kontinye konsa! Ou ta vle tcheke si bò konpetitif ou a pa pran sa ki pi bon nan ou a.

LABIRENT LAN

FASON DIFISIL LA

Nèj kap fonn ap koule sou tèren basket la sot nan yon twou anlè do kay la. Gen plis chèz an bwa vid pase fanatik sou pon anwo a. Dans hip hop atis Myron Noodleman jwenn pi gwo aplodisman pase de ekip yo sou teren baskèt la. Byenvini nan yon lannuit ki fè frèt an Janvyè nan Indyana, menm jan ak Fort Wayne Fury kont Rockford (Ill.) Lightning lan. Byenvini nan lig minè NBA a, Asosiyasyon Kontinantal Basketball (CBA).

Jwè Fury a Moochie Norris, yon etwal CBA k ap reve ak NBA a te nan lanse fran an. Avèk kèk minit sèlman ki te rete nan match nil sa, menè 6 pye 1 pous la te gen yon chans pou l genyen. Men boul la frape andan wonn nan epi li rebondi deyò Toupre, men pre li pa t ase. Se menm bagay pou Norris ki gen 25 lane __sa bon pou lòt peryòd men se pa pou gwo moman sa. “Men si m bay vag ak rèv mwen,” li di, “sa pap itil anyen pou m jwe.”

Nèf ekip nan CBA a gen 90 jwè tankou Norris, yo tout te anvyè pou apèl jwè tankou John Starks, Mario Elie ak Chris Childs te jwenn nan: “Nou vle ou vin jwe nan NBA a.”

Nooris antanke jwè ki pi bon an nan CBA a, se nan goumen li prèske akonpli objektif papa l te ede l fikse a depi lè l te gen 6 an. Apre li fin sòti nan katye difisil li a nan Wachinton DC, li te pase nan kèk kolèj, li te konn jwe tèlman byen ke Milwaukee Bucks te chwazi l 33yèm nan reperaj NBA 1996 la. Nooris di “M te ret bouch be”. Men jis anvan sezon an kòmanse, yo retire li.

Epi CBA a te rele, yon lig ke li pa t janm konn tande anvan sa. “M te wè sa tankou yon dezyèm chans pou m pwouve tèt mwen.

Se pa NBA, men se basket pwofesyonèl,” li di. Sepandan, mwayèn kontra semèn an semèn CBA a anviwon 1700\$ epi vwayaj yo kèk fwa fèt nan bis. Mwayèn salè semèn NBA a yon ti kras pi plis \$140,000, avèk anpil avyon liksye pou virewon yo. “Zanmi m yo ak antrenè m yo nan katye a te tankou, ‘Wap rive fè NBA a. Jis travay di. Pa janm bay vag,’” se sa Norris di.

Norris te jwe pou CBA's Florida Beachdogs, epi pou Fury, jeneralman devan kèk milye fanatik ak de ou twa eskout NBA. Nan de lane ki sot pase yo li te menm jwe pou lig pwofesyonèl an Frans ak Chili pandan sezon off CBA a. “Chak fwa m monte sou tèren an, m vle eseye fè sa k pi bon an”, li di.

Antrenè Fort Wayne Fury a Keith Smart panse etik travay Norris la ap bay rezilta. Smart di “Se yon bagay kèk ekip nan NBA konn di, “Nou pral ba li yon chans”. “Paske li ka depase anpil nan jwè ranplasan ki la yo.”

Se tou sa Norris vle. Li di “Mwen pa espere jwenn yon apèl bò bote NBA a epi pou m vin yon etwal”. “Si m te ka jis rive la, tout rès bagay yo tap vini poukò yo.”

Yon semèn apre match Rockford la, ekip Seattle SuperSonics la ba te rele li. Li te esye epi li te apèn fè pati lis yo a. Nan semèn ouvèti NBA a, nan yon nuit mouvman an Fevriye devan yon foul 17000 moun ak gichè fèmèn, Norris sot sou ban an sou katryèm mitan, Sonics te manke 10 pwen. Li voye kat twa pwen youn deyò lòt byen rilaks. Yo tout te antre. “M te jis bezwen yon chans,” li di. “Rèv mwen vin yon reyalite” Byenvini nan NBA

Se Chris Tauber ki ekri li.

*Reenprime gras ak pèmision Magazin *React*.

GLOSÈ

bi: bagay ou konsantre yon pati oswa tout efò w yo sou li a.

evalye: 1. dètèmine valè oswa enpòtans yon bagay; konsidere. 2. mezire.

kritè: estanda, règ, oswa tès.

objektif: yon bagay ou ap travay pou li oswa ou vize; yon bi, yon entansyon oswa yon destinasyon.

pwokrastinasyon: ranvwaye yon bagay ou gen pou w fè pou pita, espesyalman nan neglijan oswa parès abityèl.

pèsevere: pèsiste nan nenpòt objektif oswa antrepriz, kontinye fè efò malgre difikilte yo.

re-evalye: dètèmine valè oswa enpòtans; konsidere.

revize: 1. Prepare yon nouvell vèsyon (yon tèks) 2. Rekonsidere oswa chanje oswa modifiye.

reyalis: tandans oswa gen konsyans de jan bagay yo ye reyèlman.

valab: 1. kap pwodui rezilta ki vize a. 2. baze sou yon prèv ki ka verifye.

FAKTÈ ESTRÈS

Kapab Mennen Nan ...

Kreyatè
Estrès

- tès
- pwoblèm nan fanmi
- aktivite sekre
- pè danje
- diskisyon
- konfwontasyon
- divòs
- zanmitay
- valè pèsone yo
- pwoblèm nan lekòl

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Fason pou
w Redui oswa
Soulaje Estrès

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Siy
Estrès

- tèt fè mal
- kòlè
- manje oswa dòmi twò piti
- manje oswa dòmi twòp
- mank enèji ak enterè
- entolerans
- fristrasyon
- izolman
- mank konsantrasyon
- tansyon

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

TIFI IVY LEAGUE LA

Pase de Fresh Prince pou rive vin yon nouvo etidyan nan Harvard, atis R&B Tatyana Ali toujou kenbe popilarite l.

Tatyana Ali finalman p ap mennen vi yon elèv òdinè pandan premye àne Harvard University a. Sa ki sèten, etwal R&B a ki te vin popilè paske li te jwe wòl kouzen Will Smith nan *The Fresh Prince of Bel-Air* ap viv nan yon dòtwa, suiv yon pwogram kou konplè epi wè zanmi l yo nan lakou Harvard la chak jou. *Men, laplipa wikenn yo, ou p ap jwenn Tatyana ki gen 19 lène, ap frite nan Boston; Anjeneral li nan vwayaj pou l ka fè pwomosyon premye album li an, Kiss the Sky (Epic).* Li di: “Sa enkwayab.” “Chak de semèn mwen gen yon ti depresyon, epi lè konsa m di tèt mwen, ‘Sa a se yon foli.’”

pa kwè li? Konsidere semèn tipik sa a: Li ale nan kou de fwa pa jou lendi, madi, mèkredi ak jedi. Jedì aprè midi, li pran avyon pou Chicago pou l al jwe, apre sa a li rebran avyon menm aswè a pou l tounen vin nan kou nan Vandredi. Annapre, li tounen pran avyon pou l al San Francisco ak Portland pou l fè lòt konsè, epi finalman li retounen Harvard nan dimanch swa.

Men, malgre orè fou li a, Tatyana toujou rete tèt frèt. Tankou pifò nouvo etidyan, li di li te yon ti jan estrese avan l te rankontre senk kolokatè li yo. Li te vini kèk jou apre lòt yo paske li te nan vwayaj, epi li te pè pou yo pa t panse li te yon diva. Men, yon fwa yo te wè Tatyana te parèt—kote se li ki t ap pote pwòp malèt li, ak manman l bò kote l—kamarad chanm li yo te tou konnen li pa t vle tretman espesyal.

Nan premye semès li a nan Harvard, Tatyana te pran kou espànnyòl, jenetik, etid Afriken Ameriken ak yon kou redaksyon. Li te rantre tou nan yon koral ak nan twoup teyat kanmpis la epi li te vin tounen yon barè nan

ekip maskilen ekipaj lan. Menm jan ak anpil etidyan, li te konn al kouche byen ta nan ret tandè mizik byen fò. (li admèt “Nou konn fè fèt ak gwo son tout tan.”) Epi pa sezi wè li mal pou l leve pou l al nan kou a 9 è nan maten. li di an riyon: “An reyalite, mwen leve nan kabann a pijama m sou mwen, mwen bwose dan m, mwen lave figi m, mwen pran valiz mwen, m ale nan klas epi mwen retounen nan chanm mwen epi m benyen.”

Tatyana di se gras ak paran si i ka reyisi jwenn ekilib ant inivèsite a ak karyè l. Li di “Nan fanmi m, se inivèsite nou fè.” “Paran m te sipòte

m anpil nan sa mwen te konn fè avan, men si ta gen yon bagay ki te dwe disparèt, sètènman li pa t ap lekòl.”

Menm si li enplike l totalman nan lavi kanmpis la, kolokatè Tatyana yo pa ka bliye zanmi yo a se yon selebrite. Yo tout te rasanble devan televizyon pou gade li menm ak Will Smith ki t ap bay Madonna yon prim nan MTV Video Music Awards otòn pase a. Tatyana ap sonje: “Madonna te vini, li bo m bò figi m.” “Mwen te tèlman eksite. Ni zanmi m yo tou. Nou vrèman pataje sa a.”

Men, èske Fresh Prince la li menm—ki te pwodui premye album li an epi ki te voye vwa l ale nan dezyèm mizik la, “Boy You Knock Me Out”—ap janm fè yon ti pase salye l nan dòtwa a? Tatyana souke tèt li. Li di: “Sa a t ap san sans.” “Moun yo t ap pànike. Se t ap yon sèn terib.”

Epi apre sa a, li souri. “Oke, petèt li ka vini lè gradiyasyon m nan.”

—Marc S. Malkin

“Chak de semèn mwen gen yon ti depresyon, epi lè konsa m di tèt mwen, ‘Sa a se yon foli.’”

*Reyenprime ak pèmision nan men *React* magazine.

GLOSÈ

atitud: 1. yon pozisyon kò a, ki sijere yon panse, yon santiman, oswa yon aksyon.
2. eta despri, konpòtman, oswa konduit konsènan yon pwoblèm, pou endike yon opinyon oswa yon objektif.

dilèm: 1. yon sitiasyon oswa yon pwoblèm ki sanble pa ofri okenn bon solisyon.
2. yon chwa ki nesesè pou fèt ant de altènativ ki endezirab.

eskiz: eksplike yon fot oswa yon ofans nan espwa y ap padone w oswa konprann ou;
chèche retire fot.

estrès: yon eta difikilte, presyon, oswa tansyon ki ekstrèm.

gen matirite: 1. rive nan tout limit kwasans oswa devlopman natirèl li.
2. rive atenn tout matirite nan lespri.

inisyativ: kapasite pou kòmanse oswa suiv jiskobou; detèminasyon.

jesyon tan an: Idantifye travay ki dwe fèt; detèmine ki travay ki pi enpòtan; fè aranjman pou travay yo nan yon fason ki pèmèt yo fini nan yon sèten tan.

kredib: 1. yo ka kwè; fè konfyans. 2. merite pou yo fè kredi, konfyans, oswa pou yo aksepte.

priorize: klase oswa rezoud selon enpòtans.

responsab: 1. yon moun ki ka reponn pou pwòp konpòtman l oswa aksyon l.
2. yo kapab fè konfyans oswa konte sou li; serye.

responsab: serye; fyab.

LIS VERIFIKASYON OGANIZASYON AN

Sou Kaye ak Klasè

Eske mwen gen...

- kaye, dosye, oswa klasè pou kou m yo?
- yon kaye apa oswa yo seksyon apa pou chak kou?
- yon plas devan poum ekri devwa yo?
- yon plas devan pou kenbe devwa m dwe remèt?
- papye blanch nan chak kaye pou nòt ak devwa nan klas?
- yon plas nan chak kaye pou m tache feyè yo?
- yon plas nan chak kaye pou kenbe devwa ak tè ki te retounen yo.

Bagay Mwen Bezwen Oganize:

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Sou Orè etid

Asire w ou.....

- deside a kilè wap etidye chak jou.
- fè yon pwogram pou sa ou bezwen fè.
- note devwa espesifik yo.
- swiv plan ou yo!

SEMÈN ETID MWEN AN

SIJÈ YO	LENDI	MADI	MÈKREDI	JEDI	VANDREDI	SAMDI	DIMANCH

TESTE TÈT OU

1. Ekri non w anlè tèt la nan kwen adwat papye sa a.
2. Pliye papye sa a nan mitan an longè.
3. Dewoule papye sa.
4. Chire pwent kwen gòch anba papye sa a.
5. Ekri mo “anlè” adwat papye sa.
6. Vire papye sa tèt anba epi ekri mo “anba.”
7. Fè yon wonn epi divize li an 4 pati.
8. Fè de twou nan mitan papye sa.
9. Trase yon liy pou konekte twou yo.
10. Inyore direksyon 3 jiska 9 sou papye sa.

NÒT KAP MACHE YO SE

1.

2.

3.

GLOSÈ

ansiklopedi: yon travay referans ki gen atik sou yon pakèt sijè, anjeneral ranje ann òd alfabetik.

atlas: yon liv kat jeyografik, pafwa ak ilustrasyon.

bibliyografi: lis sous enfòmasyon ki itilize nan yon rapò.

leksik: yon liv oswa yon lòt resous ki fon lis mo ki gen menm oswa ki preske menm siyifikasyon.

parafraz: repete nan lòt mo, pafwa pou rann siyifikasyon an pi fasil pou konprann.

resous: bagay ki ka itilize antanke sipò oswa èd.

vizyèl yo: foto yo, tablo yo, kat jeyografik oswa lòt prezantasyon ke yo itilize pou ilistre kèk bagay.

KIJAN M KA FÈ SA?

Fè lis tout fason ou ka rezoud pwoblèm sa yo. Nimewote opsyon yo pou chak.

PWOBLÈM 1: Yo te ofri w yon bon travay bebisitè le Samdi maten ki peye byen, men se nan yon lòt katye. Ki jan w ka ale?

PWOBLÈM 2: Ou rive lekòl la epi w reyalize w bliye chaje telefòn ou yè swa. Ou konnen w ap bezwen sèvi ak li apre lekòl. Ki sa w ap fè?

JWENN SOLISYON YO

Fè lis pou ak kont chak opsyon ou jwenn nan “Kijan M Ka Fè Sa?” fèy travay. Make yon siy + oswa - apre yo chak. Apre sa a, jwenn opsyon ki gen plis siy + ak mwens siy -, epi antoure solisyon w lan.

AVANTAJ AK DEZAVANTAJ PWOBLÈM 1 OPSYON		AVANTAJ AK DEZAVANTAJ PWOBLÈM 2 OPSYON	
	+ oswa -		+ oswa -

GLOSÈ

kolabore: travay ansanm, espesyalman nan kad yon efò ansanm.

konpetans: 1. konesans de baz nan nenpòt syans, atizay, oswa atizana. 2. yon talan oswa yon kapasite ou devlope.

pwoblèm: 1. yon kesyon yo dwe egzamine, rezoud, oswa reponn. 2. yon sitiyasyon, yon pwoblèm, oswa yon moun ki prezante yon difikilte.

PAFWA MWEN SANTI M

A
afektye
aflije
agase
agresif
ajite
akable
amikal
an jwa
an kolè
anksye
an sekirite
anvyè
avantirye

B
brav

C
choke

D
degoute
deprime
desi
desizif
detèmine
dousman

E
eksite
ekstrawòdinè
enbesil

endesi
endiferan
enkonfòtab
enkonpetan
enkyè
enpasyon
ensilte
enspire
ensèten
entimide
enèjik
enève
epuize
estrese
etone
ezitan

F
fristre
fyè

G
gen dout
gen espwa

J
jalou
jennen

K
kagou
kalm
kapisye

kiryè
konfyan
konfòtab
konpetan
kontan
kontan anpil
koupab
kè kontan

L
laperèz

M
malfezan
mefyan
mizerab
mosad
move

O
odasye
optimis

P
parese
pasifik
petrifye
pozitif
pridan
pè
pèsimis

R
rankinye
raz
regret
rekonesan
rilaks

S
san espwa
san fòs
satisfè
senpatik
sezi
sèl

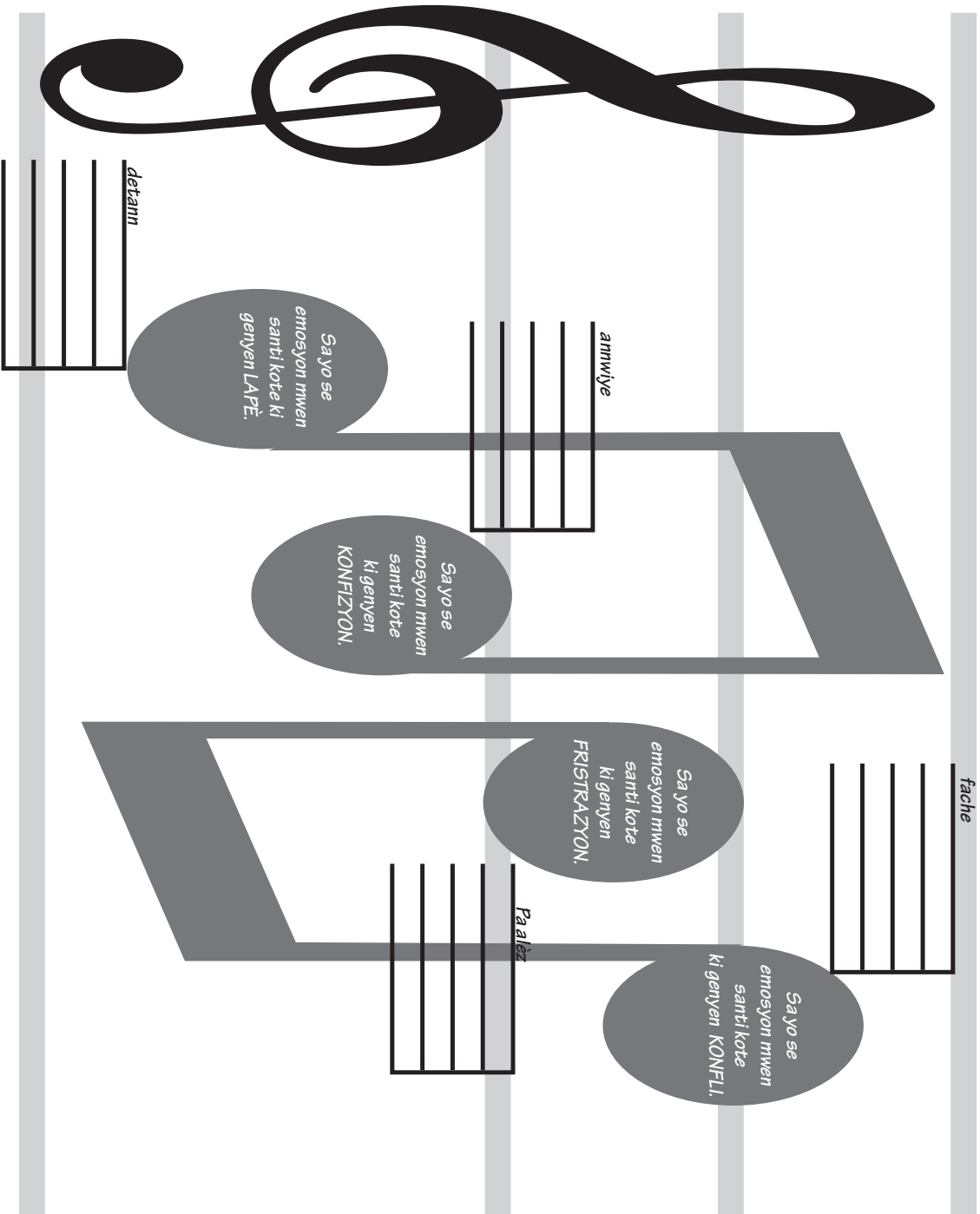
T
timid
trankil
trankilite
trayi
tris
twouble

U
visye

W
wont

Z
zele

ECHÈL EMOSYON YO

ZAK DE

Li sa chak moun di. Li tou tèks ki anba dyalòg la pou w ka konnen sa chak moun te vle di.

- PARAN:** (*boulvèse, ankolè*) Ki kote ou te ye?
(*Ou an reta pou plis pase inè sa te fè mwen te vrèman enkyè.*)
- SAM:** (*sou la defansif*) Nan lekòl la.
(*Mwen te nan pinisyon, sa yon ti jan jennen m.*)
- PARAN:** (*twouble*) Men lekòl la gen plis pase inè depi l lage! Kisa ou t ap fè?
(*Èske ou bliye ou te gen yon randevou ak dantis la?*)
- SAM:** (*insilte*) Mwen di n sa! Mwen te lekòl! Pwofesè a fè nou rete byen ta.
(*Èske ou kwè mwen? Oups, Èske mwen di "nou"?*)
- PARAN:** (*fristre*) Poukisa?
(*Tanpri jis esplike nou poukisa ou an reta konsa.*)
- SAM:** (*anksye*) Paske te gen yon moun ki t ap voye boulèt papye epi pwofesè a fache kidonk li fè tout klas la rete an pinisyon.
(*ebyen ok, sèl mwen paske mwen t ap tire boulèt papye.*)
- PARAN:** (*mefyan*) Sa pa parèt jis men ou te dwe gen ase bon sans pou w te rele nou
(*Epi ou pa t enplike?*)
- SAM:** (*avèk rankin*) Ebyen pwofesè a patap kite nou sòti nan klas la!
(*Mwen bliye rele. Se sa mwen te dwe fè.*)
- PARAN:** (*an kòlè*) Se sa! Mwen pral rele pwofesè w la sou sa! Mwen oblije anile randevou ou ak ak dantis la!

MWEN-MESAJ

Mwen-mesaj yo se yon bon fason pou w eksprime w lè w fache. Lè w itilize yo, moun yo ap pi fasil tande w epi reponn ou san yo pa fache ni sou la defansif. Li ekzanp lan epi eseye ekri pwop Mwen-mesaj pa w.

EGZANP:

Yon moun lakay ou souvan bliye ba w mesaj ou yo.

Mwen santi m *boulyèse* _____

Lè ou *pa banm mesaj mwen yo* _____

paske *yo enpòtan pou mwen.* _____

1. Yon kamarad nan klas la kòmanse ba w yon sounon ou pa renmen.

Mwen santi m _____

Lè ou _____

paske _____

2. pwofesè w la pa janm chwazi w pandan tout semèn lan menm lè ou leve men w.

Mwen santi m _____

Lè ou _____

paske _____

3. Youn nan zanmi w yo souvan ap prete bagay ou yo epi pa remèt ou yo.

Mwen santi m _____

Lè ou _____

paske _____

ÈSKE LEKÒL YO AKSEPTE ELÈV ANDIKAPE

Garret Frey te gen sèlman 4 lane lè l sot tonbe sou bisiklèt papa l la epi li domaje kolòn vètebral li. Depi lè sa, Garret ki gen kounya 16 lane paralize soti nan kou rive nan pye. Li bezwen swen 24/24 pou ede l manje epi bwè, chanje pozisyon sou chèz woulant lan, netwaye tib ki nan gòj li an ak kontwole vantilatè ki pèmèt li respire a.

San okenn moun ki pa gen konpetans swen enfimye pou ede l, Garret pa t ap ka ale nan Jefferson High School nan Cedar Rapids, Iowa kote li se yon elèv B nan dezyèm ane segondè.

Men enfimye oksilyè otorize sa k ap ede Garret la koute fanmi Frey anviwon \$20,000 pa ane. Pandan plizyè ane yo t ap eseye san siskè pou yo fè konsèy lekòl Cedar Rapids la peye frè sa. An novanm dènye, diskisyon sa te rive nan Kou Siprèm Ameriken.

Garret di “Timoun ki andikape tankou m gen dwa ak edikasyon gratis” “san peye okenn frè pou lòt swen anplis.”

Men Sipèrentandan Cedar Rapids la, Lew Finch ensiste sou koze konsèy lekòl li a pa gen lajan pou peye swen Garret bezwen yo. Li fè konnen distri a deja angaje yon pwofesè asosye espesyal, achte yon bis espesyal epi adapte yon òdinatè ak sitiyaasyon Garret la. Finch di “Nou dwe mande ki kote nou dwe trase lin lan” “si tribinal la ouvè dosye sa, sa ka vin yon tou san okenn fon.”

Ka Garret la ka fè konnen jis ki kote lekòl yo dwe rive nan ede elèv ki gen andikap yo. Lwa Federal yo mande kominote a pou yo ofri elèv andikape yo tout aksè ak edikasyon piblik— epi yon gam konplè “sèvis ki gen rapò ak edikasyon.”

Men pa gen akò sou ki kantite swen anplis Garret ak yon dizèn milye elèv ankò ki gen gwo andikap gen dwa. Lafanmi Frey espere Lakou Siprèm ap di lalwa kouvri sèvis tankou enfimye Garret la.

Asirans Garret la peye enfimye li a. Men li preske fini polis asirans li an epi fanmi l pa ka peye sèvis yo. Si li pèdi pwosè sa, l ap oblije fini etid segondè yo lakay li.

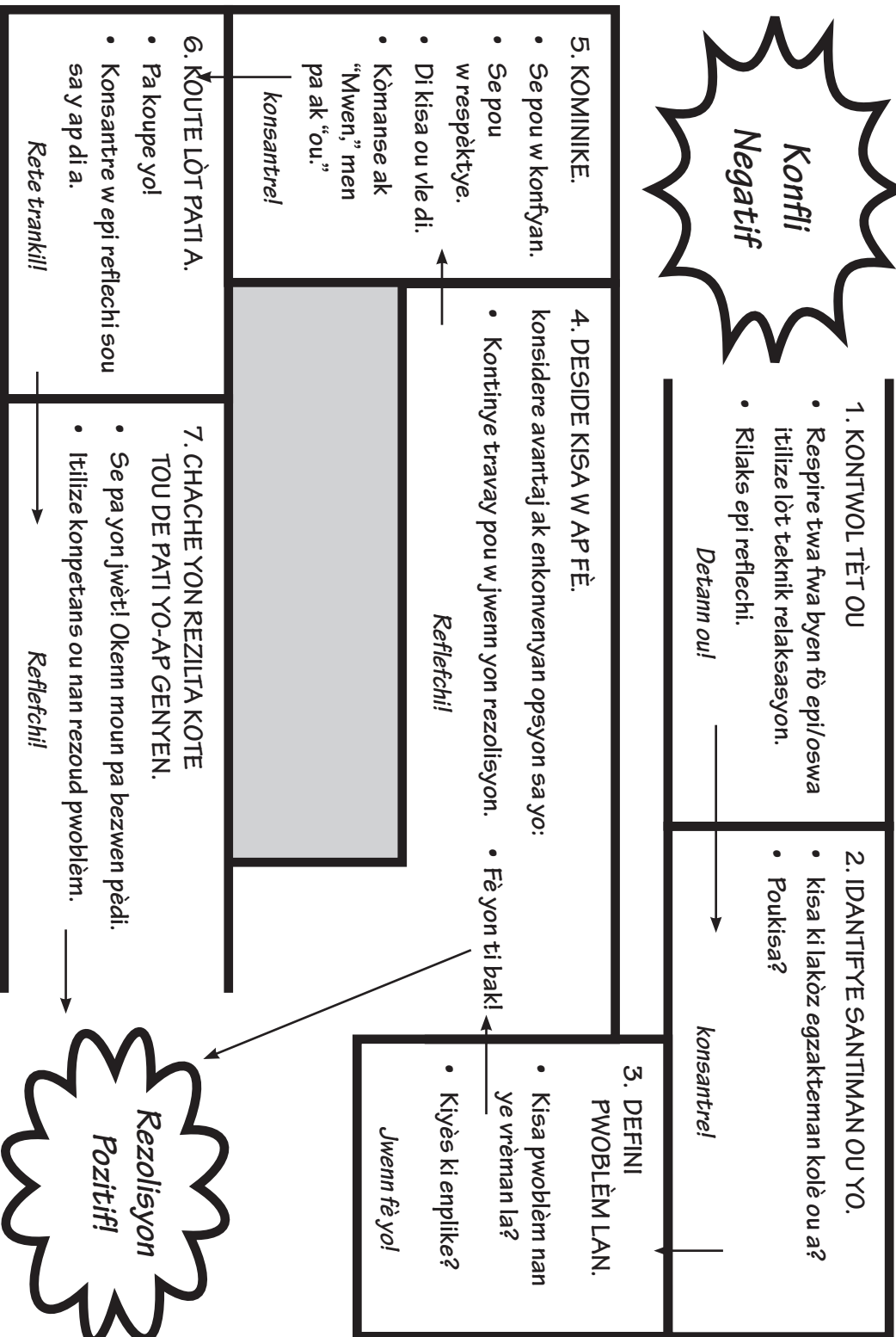
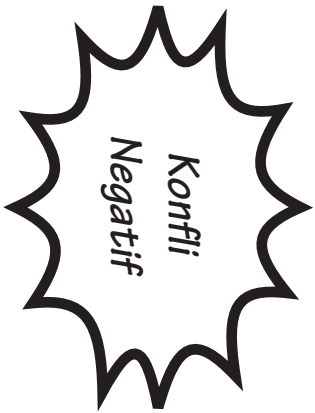
Ka Garret la fè aktyalite nan jounal yo men li di li p ap chache atansyon anplis. Li di “Gen kèk timoun ki mande m si m panse m se yon modèl” “Mwen pa konsidere m konsa, men si ka mwen an ka ede bagay yo chanje, mwen panse sa ap bon.”

Tribinal la dwe bay desizyon l nan sezon prentan an men sa p ap bonè pou Garret. Li di “Mwen swete tout bagay fini” “epi mwen espere sa ap ede lòt timoun yo.”

—Susan Hansen

*Enprime ankò ak pèmision magazin *React*.

KOUVRITOUTBAZYO

DILÈM

1. W ap jwe foutbòl ak kamarad klas ou yo pandan poz manje a. Gen kèk nan jwè yo k ap pouse epi bouskile yonn lòt pandan jwèt la. Pandan tout moun ap mache pou retounen nan klas la, yon moun ba w yon kout pwèn. Kisa w ap fè?

2. Zanmi w lan pa sou san l paske yo ba l yon pinisyon pou yon semèn. W ap pale sou anvi pou w ale nan sinema epi britsoukou li rele sou tèt ou. Pwochen bagay ou konnen, nou nan diskisyon. Kisa w ap fè?

3. Frè w la t ap anmède w pandan tout aprèmidi an. Ou voye yon zorye sou li epi di l fè bak. Li revoye zorye a sou ou epi li fè linèt ou tonbe. Kisa w ap fè?

4. Ou tande yon moun ap akize w, di ou volè yon vès. Moun sa pèdi yon vès ki sanble ak pa w la. Moun sa ap mache ak yon gwoup moun w ap eseye evite. Kisa w ap fè?

GLOSÈ

anpire: ogmante, agrandi oswa entansifye gradyèlman.

dinamik: fòs ki pwodwi oswa ap dirije aktivite yo oswa gouvènne yo.

eklate: soti avèk vyolans nan kontrent yo oswa limit yo; eksploze.

entolerans: 1. enkapsite oswa mank volonte pou sipòte oswa andire yon bagay.
2. refize aksepte kwayans ki opoze.

imè: yon fason ou santi lespri w ye oswa yon emosyon ki pasaje pa rapò ak yon santiman.

konfli: yon dezakò ant plizyè moun, ide oswa enterè; yon afwontman.

mal pale: 1. pa pale oswa pwononse byen. 2. pale ak erè oswa yon fason ki pa apwopriye oswa ak presipitasyon.

move kominikasyon: defo kominikasyon akoz yon diskou ki pa klè oswa yon malantendi.

opoze 1. nan konfli. 2. pran pozisyon pou fè fas a fas oswa afwonte yon lòt bagay.

rezolisyon: 1. yon eksplikasyon pou yon pwoblèm oswa difikilte; yon solisyon.
2. yon kategori aksyon detèmine oswa deside.

rezoud: 1. pran yon desizyon fèm konsènan yon bagay. 2. jwenn yon solisyon pou yon bagay.

tolerans: kapasite oswa tandans pou rekonèt oswa aksepte kwayans ak pratik lòt moun.

trè: yon bagay ki distenge oswa ki espesifik tankou karaktè yon moun; yon kalite; yon karakteristik.

VRÈ OU FO

Verifye si deklarasyon sa yo vrè ou fo pou ou.

	Vrè	Fo
1. Mwen ap patisipe nan yon aktivite k ap gen moun mwen pa konnen.		
2. Mwen p ap pran poul nan tè la menmsi tout lòt ta ap fè li.		
3. Kèk fwa m panse moun ki pa popilè yo janti.		
4. Mwen ap pale sou yon bagay menmsi m panse lòt moun p ap dakò.		
5. M ap ede lòt moun si yo ta bezwen sa, menmsi moun sa pa zanmi m.		
6. M apresye moun ki diferan de mwen.		
7. Si de nan zanmi m yo pa pale youn ak lòt , mwen ka toujou kontinye zanmi toude.		
8. Mwen ap mete chemiz prefere m nan pou m al lekòl, menmsi pyès lòt moun pa mete chemiz konsa.		
9. Mwen ap fè pati yon gwoup popilè menmsi yap fè bagay ke mwen pa dakò.		
10. Mwen p ap bay manti pou yon zanmi m menmsi li ta vle sa.		
Total		

Kounyea retounen epi ansèke deklarasyon ou santi ki pi di pou moun nan laj ou yo fè.

KA TRIBINAL YO

KA #1

Kevin te konn fè bebisitè nan aprèmidi lakay yon vwazen. Li te kite telefòn li lakay li, epi li te vle rele yon zanmi l ki t ap vizite fanmi l yo nan yon lòt peyi. Li te mande si l te ka itilize telefòn yo a, epi vwazen an te di l wi. Kevin pat di li t apral fè yon apèl entènasyonal.

Kevin te met yon chaj sou bil telefòn vwazen an. Vwazen an di Kevin dwe fè bebisitè pou li yon aprèmidi san lajan akòz de sa. Kevin di l li pa dwe l anyen paske l te gen pèmisyon l.

KA #2

Megan te ale ak kèk peta lekòl la. Li te bay Julia kèk nan peta yo epi ba l defi limen youn nan klas la. Julia te di l lap pete youn sèlman si Megan pete youn tou.

Julia te pete yon peta, men Megan pat fè sa. Yo te sispann Julia nan lekòl la. Julia di se Megan yo ta dwe sispann, depi lè li te vin ak peta lekòl la. Megan di depi lè Julia te limen peta a nan klas la, se li yo te dwe sispann.

KA #3

Ekip foutbòl Robert la rezève ekipman ak kranpon pou jwè yo. Yo ta sipoze mete yo nan antrènman ak nan match yo. Robert pa renmen yo.

Nan premye antrènman an, Robert te di li bliye ekipman an ak kranpon li an. Antrenè a kite l jwe malgre sa. Nan dezyèm antrenman an, Robert te di y ap lave ekipman an epi kranpon li te ret nan machin manman l lan. Antrenè a te kite l sou ban. Lè Robert te retounen san inifòm li ak kranpon an pou yon twazyèm fwa, antrenè a te voye l lakay li.

Robert di antrenè a pat avèti l epitou antrenè a enjis. Antrenè a di si Robert p ap mete ekipman an ak kranpon li yo, ebyen li p ap ka jwe.

KA #4

Keisha te fini ak tès matematik li a bonè. Li te santi l anwiye epi li te kòmanse ap fè desen ak ekri nan paj kaye li. Li te ret ap gade zanmi l lan ki nan lòt ranje a. Alafen zanmi l lan te gade l epi li di Keisha, "kisa w ap fè la?" Keisha te leve kaye li epi zanmi l lan bese sou li pou l gade. Pwofesè a te elimine toude.

Pwofesè a di medam yo t ap pran poul. Medam yo di yo pa t fè anyen ki mal.

MWEN VRÈMAN BEZWEN YON TRAVAY

Mwen vrèman bezwen yon travay. Pwoblèm nan se, m gen sèlman 14 an. Ou pa gen okenn ide sou kijan m ka fè yon ti kòb?

M. F., 14, Georgia

Li prèske enposib pou yo ta anplwaye w lè ou gen mwens pase 16 an, men si w vrèman anbisye epi yon tikras kreyatif, ou ka deside kòmanse pwòp biznis ou! Daryl Bernstein, ki te ekri yon liv sou ide pou ti-biznis lè li te gen 15 an ki te rele *Better Than a Lemonade Stand* (Beyond Words Publishing), konseye: “Premyèman panse ak kalite w yo ak sa ki enterese ou? Ou renmen bèt? Petèt yon antrepriz kap fè chen pwomennen tap bon pou ou. Toujou reveye bònè? Kòmanse yon sèvis

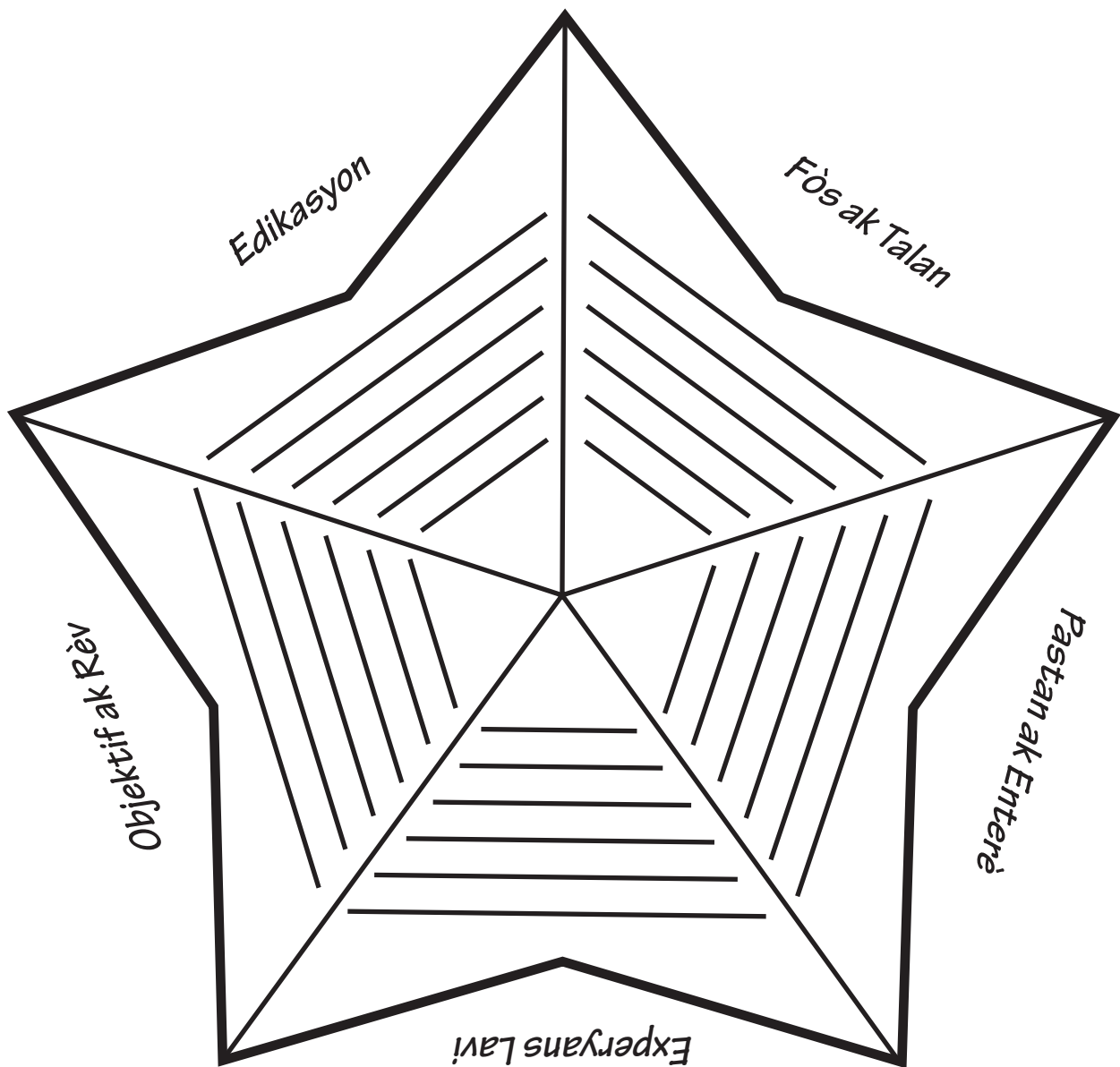
revèy. Apresa detèmine tout zouti ke w pral bezwen (pèl pou ranmase pou pou ak sak plastik pou moun kap mennen chyen yo, yon telefòn pou apèl revèy yo), konbyen wap mande epi konbyen fwa ou dwe fè sa. Fè kèk depliyon pou w fè piblisite epi ou pare.” Yon lòt konsèy? Koute lè granmoun yo kòmanse plenyen bò kote w konsènan bagay yo pa janm rive fè. Kit se anbalaj kado, òganize albòm foto oswa bay nan dray, gen anpil bagay ou ka fè si ou vrèman vle fè kòb.

*Reenprime gras ak pèmisyon magazine *React*.

PISANS ZETWAL

Reyalite pèsònèl:

GLOSÈ

anbivalan: 1. pa sèten oswa ki ka chanje; endesi 2. eksperyans emosyon kontradiktwa oswa opoze anvè yon moun oswa yon bagay alafwa, espesyalman lanmou ak layèn.

diskisyon 1. diskite sou, debat. 2. chèche laverite sou; doute.

presyon kamarad: enfliyans yon moun santi ki sot bò zanmi oswa lòt moun menm laj ak li pou li aji yon sèten fason.

valè pèsonèl: prensip, estanda, oswa kalite yon moun konsidere ki enteresan oswa dezirab.

vizyalize: 1. kreye yon imaj mantal. 2. Fè yon imaj nan lespri a; imajine.

MODÈL KONTRA

Mwen, (non elèv la), antanke yon manm nan klas (non pwofesè a ak matyè a), mwen deklare angajman m nan pwojè sèvis aprantisaj klas nou an pral reyalize a. Antanke manm nan ekip pwojè a, mwen dakò ak sa ki annapre yo:

- Vini nan klas la alè pou m ka maksimize plis tan travay nou sou pwojè a.
- Pran pwojè a ak tout travay li enplike yo oserye.
- Fè travay yo alè ak pi bon kapasite.
- Kenbe tout angajman mwen te pran nan kad pwojè a.
- Kontinye travay sou pwojè a jiskaske li fini, oswa jiskaske ekip la dakò travay la fini.

Siyen _____

Dat

_____

Siyati etidyan an

_____

Siyati pwofesè a

_____

Siyati temwen an

GID AK LIS KONTWÒL SÈVIS APRANTISAJ LA

Chwazi yon Pwojè

- Defini “sèvis aprantisaj” pou elèv yo.
- Motive epi ensite etidyan yo pou yo patisipe.
- Ede etidyan yo chwazi yon sijè pwojè.

Kreye yon Plan Aksyon epi Prepare pou Pwojè a

- Defini “plan aksyon” epi eksplike poukisa yo ta dwe fè youn.
- Eksplike ki enfòmasyon yo ta dwe mete nan plan aksyon an.
- Abitye etidyan yo ak diferan fason pou jwenn enfòmasyon sou sèvis aprantisaj.
- Òganize efò pou rechèch etidyan yo.
- Mande etidyan yo pou yo siyen kontra pwojè a.
- Òganize efò travay etidyan yo pandan w ap monte ekip pwojè oswa kreye gwoup travay.
- Ede etidyan yo ekri yon plan aksyon.
- Ede etidyan yo kreye yon kalandriye oswa yon diyagram travay pou pwojè a.
- Mande etidyan yo soumèt plan an bay moun ki dwe apwouve pwojè a pou apwobasyon.
- Prepare etidyan yo pou fè prezantasyon sou pwojè a.
- Ede etidyan yo amelyore plan aksyon yo a, si sa a nesèsè.
- Gide etidyan yo pandan y ap swiv etap ki dekri nan plan aksyon yo a pou yo ka prepare pwojè a.
- Eksplike enpòtans ak metòd swivi sou pwogrè elèv yo pandan y ap travay pou reyalize pwojè a.
- Eksplike konsèp ak enpòtans pou w genyen yon etik travay solid.
- Eksplike konsiderasyon espesyal etidyan yo ka jwenn pandan y ap travay sou pwojè a.

Reyalizasyon Pwojè a

- Raple etidyan yo pou yo verifye epi reverifye pou yo asire yo yo te fin fè tout travay ki te nesèsè pou yo te fè nan pwojè yo a.
- Ede etidyan yo reflechi sou pwoblèm pwojè dènye minit yo.
- Mande etidyan yo pou yo li tout pwojè a epi kreye yon ajannda pou jou pwojè a.
- Sipòte etidyan yo pandan y ap reyalize pwojè sèvi aprantisaj yo a.
- Selebre.

Otoevalyasyon ak evalyasyon piblik

- Eksplike ki sa otoevalyasyon an ye epi poukisa li itil.
- Eksplike kisa otoevalyasyon an dwe gen ladan l.
- Mande etidyan yo fè yon otoevalyasyon pwojè yo a.
- Eksplike kisa yon evalyasyon piblik lan ye epi poukisa li itil.
- Eksplike kisa yon evalyasyon piblik ta dwe genyen ladan l.
- Mande etidyan yo fè yon evalyasyon piblik de travay yo a.

FÈY SUIVI

NON:

DAT JODI A:

SIJÈ PWOJÈ A:

Non	Travay	Dat Sib	Dat Reyèl	Kòmantè

MODÈL MEMO

POU: Madam Grimes
SE: Ekip ekriti pyès teyat la
OBJÈ: Rapò sou Pwogrè chak Semèn
DAT: 22 mas

Semèn sa a, ekip nou an te fè travay sa yo:

- Ekri yon dezyèm bouyon dezyèm ak pyès teyat la.
- Korije premye ak la, ki fini kounye a.
- Nou te reyini ansanm ak ekip rechèch la pou nou pale sou kesyon sa yo nou toujou bezwen reponn pou dènye ak pyès teyat la:
  - Ki espès pwason ki fè pati ekosistèm pak la?
  - Ki jan chanjman sezon yo afekte ekosistèm nan?

Nou gen defi sa yo pou n simonte:

- Oditoryòm lekòl primè a rezève pou jou nou te plànifye pou n jwe espektak nou an.
- Nou pa ka jwenn bwat katon pou dekò yo toujou.

Semèn pwochèn, nou plànifye pou nou fin ak travay sa yo:

- Ekri premye bouyon twazyèm ak dènye ak pyès teyat la.
- Bay reli dezyèm bouyon dezyèm ak la.
- Repwograme dat pou oditoryòm lekòl primè a; regade delè yo.
- Kontakte plis magazen lokal ak izin resiklaj pou mande yo bwat katon.